

ДИЈАЛЕКАТ  
-  
ДИЈАЛЕКАТСКА  
КЊИЖЕВНОСТ

3



ЛЕСКОВАЧКИ КУЛТУРНИ ЦЕНТАР  
ЛЕСКОВАЦ

**ДИЈАЛЕКАТ – ДИЈАЛЕКАТСКА КЊИЖЕВНОСТ**  
Зборник радова са научног скупа одржаног у Лесковачком културном центру  
18. децембра 2010. године

*Издавач*  
Лесковачки културни центар

*Уређивачки одбор*  
др Радмила Југић – научни саветник, проф. др Стана Смиљковић,  
проф. др Јордана Марковић, проф. др Ђарко Бошњаковић,  
мр Станислав Станковић, Драган Радовић

*Одговорни уредник*  
др Радмила Југић – научни саветник Института за српски језик САНУ

*За издавача*  
Слађана Младеновић, директор

*Технички уредник*  
Горан Јовић

*Превод са француског*  
Ненад Стаменковић

*Штампа*  
**Fileks**, Лесковац

*Тираж*  
300 примерака

CIP - Каталогизација у публикацији  
Народна библиотека Србије, Београд

811.163.41'282.3(082)  
821.163.41-3:398(082)

НАУЧНИ скуп Дијалекат - дијалекатска  
књижевност (Лесковац) (2010)

Дијалекат - дијалекатска књижевност :  
[зборник радова са научног скупа одржаног у  
Лесковачком културном центру 18. децембра  
2010. године / одговорни уредник Радмила  
Југић]. - Лесковац : Лесковачки културни  
центар, 2011 (Лесковац : Fileks). - 326  
стр. : илустр. ; 24 cm

Тираж 300. - Стр. 5: О зборнику Дијалекат -  
дијалекатска књижевност (2011) / уредник. -  
Напомене и библиографске референце уз текст.  
- Библиографија уз сваки рад. - Résumé.

ISBN 978-86-82031-24-6

a) Српски језик - Призренско-тимочки говори  
- Зборници b) Српска народна књижевност -  
Зборници  
COBISS.SR-ID 187432716

ЛЕСКОВАЧКИ КУЛТУРНИ ЦЕНТАР

ДИЈАЛЕКАТ – ДИЈАЛЕКАТСКА  
КЊИЖЕВНОСТ

ЛЕСКОВАЦ, 2011.

## О ОВОМ БРОЈУ

У овом броју објављени су реферати саопштени на трећем научном скупу о питањима дијалекта и дијалекатске књижевности, одржаном 18. децембра 2010. године у организацији Лесковачког културног центра у Лесковцу.

Тематска концепција часописа одражава настојање организатора скупа – промовисати резултате истраживања у области граматичког и лексичког система српског дијалекатског простора као и нова сазнања о стилско-поетичким одликама дијалекатског израза у књижевности.

Научна вредност броја са темом Дијалекат – дијалекатска књижевност је неспорна, а гарант тога су радови из пера посве компетентних лингвиста и дијалектолога из научних институција Београда, Новог Сада, Бањалуке Ниша, Сомбора, Врања. Важности за српску лингвистику и дијалектологију посебно доприноси чињеница што он улази у ред малобројних гласила у којима се објављује мозаик по обиму мањих дијалектолошких радова са новим, свежим, разноврсним сазнањима о различитим аспектима дијалекта (у три досад публикована зборника објављено је стотинак радова).

Темат *Дијалекат – дијалекатска књижевност* продубљује питања о улози дијалекта у настави језика и књижевности, о дијалекатској лексикографији и лексикологији, о дијалекатској специјализованој терминологији. Он отвара и ново поље истраживања дијалекатске синтаксе реченице.

Организатор скупа и издавач овог тематског броја и од њега проистеклог зборника *Дијалекат – дијалекатска књижевност*, Лесковачки културни центар, најискреније захваљује Министарству културе Републике Србије и граду Лесковцу на материјалној подршци за одржавање научног скупа и публиковање Зборника часописа.

Уверени смо да подршка неће изостати ни наредне, 2012. године, у којој је планирано одржавање четвртог научног скупа.

Уредник  
др Радмила Жугић – научни саветник

## САДРЖАЈ

О овом броју .....	5
Радмила Жугић: Резултати и перспективе истраживања призренско-тимочких говора .....	9
Стана Смиљковић: <i>Речник говора јужне Србије</i> проф. др Момчила Златановића – извор народног говора .....	28
Јордана Марковић: Функције апострофа .....	31
Сандра Шаре и Станислав Станковић: О феномену лингвицизма међу србијском академском филолошком елитом .....	46
Љубиша Рајковић – Кожељац: Осврт на <i>Тимочки дијалекатски речник</i> Јакше Динића .....	55
Радмила Жугић: Микротопоними доњег тока слива Јабланице мотивисани ратарством и сточарством .....	61
Жарко Бошњаковић и Иван Књижар: Неки од прагматичких и естетских ставова македонске националне мањине у Србији о македонском и српском језику .....	72
Голуб Јашовић: Дијалектизми у књизи <i>Кратске косовске каже</i> Новице Китића .....	83
Дијана Џријак: Називи куhiњског намјештаја у Лијевчу Пољу и Жупи .....	93
Нада Торлак: Језик медија: стандардни говор и дијалекти .....	102
Марина Јањић: Говор младих Врањанаца: од дијалектизма до англицизама .....	109
Гордана Драгин: Из синтаксе хронике <i>Село Сакуле а у Банату</i> Зорана Петровића .....	115
Данка Урошевић: Досадашња испитивања хипотактичких структура у призренско-тимочким говорима .....	123
Бранкица Марковић: О употреби неких спацијалних предлошко-падежних конструкција у говору староседелаца Новог Сада .....	134
Марина Николић: Настава језика и дијалекат .....	143
Биљана Савић: Из коларске терминологије Великог Блашка код Бањалуке .....	154
Марина Спасојевић: Из фитонимије ресавског краја (коровска флора) .....	166
Драгана Радовановић: Грех њене маме – између дијалекта и стандарда .....	173
Мирјана Петровић – Савић: Терминологија родбинских односа насталих склапањем брака (област Рађевина) .....	181
Радмила Жугић: Сродствени термини у микротопонимији доњег тока слива Јабланице .....	190
Данијела Станић и Јелена Јанковић: Називи за боје у <i>Речнику српских говора Војводине</i> .....	194
Милица Стојановић: Лексикографски поступци у речницима Јакше Динића .....	212
Наташа Миланов: О Речнику пиротског говора Н. Жиковића .....	221
Драгана Џвијовић и Ивана Маринковић: Антрополошка лексика у двама дијалекатским речницима .....	230
Радмила Жугић: Дијалекатски речници југоисточне Србије и њихова применљивост у српској лексикографији.....	241
Тихомир Петровић: Језик и стил школске лектире .....	251
Никола Цветковић: Поетика завичаја и завичајности, језик и фолклор .....	262
Љубиша Рајковић – Кожељац: Зажени се камена девојка (Одлике неких басми и бајања у средњем Тимоку) .....	280
Сунчица Денић: Дијалекатска књижевност југа Србије .....	287
Дејан Крстић: Дијалекат као маркер торлачког идентитета .....	295
Иван Ивановић: О дијалекатској књижевности .....	314
Тања Милосављевић: Дијалекатски текстови као могућа основа литерарног казивања .....	319

БИЉАНА САВИЋ

(Институт за српски језик САНУ, Београд)

## ИЗ КОЛАРСКЕ ТЕРМИНОЛОГИЈЕ ВЕЛИКОГ БЛАШКА КОД БАЊАЛУКЕ

**Апстракт:** Овај рад представља рјечник лексема из области коларске терминологије забиљежених у говору Великог Блашка код Бањалуке. Циљ рада је да се запишу и сачувају од заборава лексеме карактеристичне за ову лексичку скупину. Забиљежени лексички фонд је лексичко-семантички упоређен са војвођанском коларском терминологијом.

**Кључне ријечи:** лексика, дијалектологија, коларска терминологија, источнохерцеговачки дијалекат.

### УВОД

Село Велико Блашко налази се петнаестак километара сјевероисточно од Бањалуке. Са запада и истока ово село окружено је ријекама Врбасом и Турјаницом, на југозападу граничи са Шушњарима, а на југу са Малим Блашком. По попису становништва из 1993. године, у Великом Блашку живјело је 968 становника у 274 домаћинства. Готово сви Блашчани су Срби православне вјере. Њихов говор припада просјечном сјеверозападном штокавском ијекавском дијалекатском типу. (Брозовић и Ивић 1988).

Из шире збирке из области материјалне културе за потребе овог рада издвојена је забиљежена лексика коларства. У овом крају, као и у другим сеоским срединама, старински, патријархални начини вођења домаћинства неминовно уступају мјесто модерним начинима обраде земљишта, узгоја стоке и живљења у целини. Са нестанком реалија из традиционалног народног живота нестају или се мијењају и лексеме којима су се оне именовале. Ријечи из области коларске терминологије убрзано нестају и данас су ријетки они који их чувају од заборава. Рјечник који овдје доносимо садржи 146 лексема.

У истраживању лексичке области коларске терминологије најбогатији допринос српској дијалекатској лексикографији представља књига *Војвођанска коларска терминологија* (Вуковић, Бошњаковић, Недељков 1984), која нам служи као темељ у свим проучавањима ове тематске области. Покушајемо да забиљежени лексички фонд упоредимо са војвођанском коларском терминологијом на лексичко-семантичком плану.

Прикупљена лексика припада готово свим семантичким пољима конструисаним у *Војвођанској коларској терминологији*. Најбогатија лексичким реализацијама су слједећа поља: називи за предњи и задњи трап кола и њихове дијелове, називи за точак и његове дијелове, називи предмета којима се

кола могу (у)кочити, називи за различите радње у вези са колима (заустављање, управљање итд.) и називи за поједине дијелове прибора за упрезање коња.

У семантичком пољу 'називи за разне типове запрежних возила' у говору Великог Блашка као општи назив јавља се лексема *кॄла*. Према томе да ли кола вуку коњи или волови разликују се: *кॄњскâ кॄла* и *вòловскâ кॄла*. 'Кола и животиње запрегнуте у њих' чешће се означавају сложеном лексемом *зâпрежна кॄла*, а рјеђе простом лексемом *зâпрга*. Остали забиљежени називи запрежних кола спецификовани су према диференцијалном знаку *свечана: двòкол'ца* (ж 'кола, кочија на два точка'), *чёзе* (ж мн. 'лака кола на два точка'), *фијáкер* (м 'свечана кола на четири точка') и *штâјер-вáга* (ж 'лака, свечана, отворена кола'). Овдје нема тркачких кола, кола за псе луталице, нити има диференцијације назива кола према регији. Критеријум величине није релевантан при именовању назива кола.

Лексема *плàтôн*, која у Војводини означава 'кола са гуменим точковима и посебним страницама', овдје се потврђује са другачијим значењем: *плàтôн* – 'дашчани под који је шири од пода у колском сандуку и на њему се превози терет у равничарским предјелима'.

И овдје, као и у западном Срему, предњи и задњи трап кола означавају се сложеним лексемама: *прёдњî // првî и зâдњî штёл*.

Сложеним лексемама именују се и јармац (тј. дуже дрво преко руде и кракова) и два краћа дрвета везана за њега: *вёл"кî вàг"јेर* и *мâлî ваг"јेर*. У Војводини су за ову реалему забиљежене само просте лексеме. Информатори знају да се другдје *вёл"кî вàг"јеर* зове јармац, али сами не користе ову ријеч.

Као и у Војводини, семеми 'средишњи дио точка' одговарају лексеме: *глàвъина* (разлика у фонетизму) // *глàвчина* и *трùп"на*.

За семему 'метални дио оглавине који се ставља коњу у уста' користи се лексема *ћём*, док у Војводини преовлађује лексичко остварење *жвала*.

Бочне даске у запрежним колима означавају се лексемом *стрàн"це*, а даске које се налазе на предњем и задњем дијелу колског сандука јесу *кàпци*, који су углављују између *кìфобâ* (На кòл"ма јмају двâ кàпка, ўглâвè се између *кìфобâ*). У Војводини лексема *капци* користи се у другом значењу, а лексема *киф* није забиљежена. У Војвођанској коларској терминологији нису забиљежене, или се јављају са знатно измијењеним фонетским или морфолошким ликом, лексеме: *кòтâч*, *кùзòв*, *лìгуре*, *мáчак м* (уп. *мâчка ж* и *мâчке ж* мн), *мùтâп*, *пòдвоз*, *покрòвац*, *почàрма*, *пràщëп* (уп. *прóцеп*), *прёсука*, *рàшпрањга* (уп. *рâјншпангла*, *рâјшпангла* и сл.).

Становници овог мјеста одвијек су се првенствено бавили пољопривредом, али су земљорадња и сточарство били на примитивном нивоу.

Сиромаштво диференцијације значења које се запажа у односу на стање у Војводини може се објаснити неповољнијим економским и животним приликама. Поред тога, Велико Блашко је село брдског типа, те је и израда запрежних кола прилагођена тим условима. Ипак, подударност термина из области коларства у говору Војводине и говору Великог Блашка јасна је и уочљива и када су у питању лексеме домаћег поријекла, и када је ријеч о лексемама стране провенијенције.

Када су у питању лексеме стране провенијенције, најзаступљенији су германизми и турцизми (преко турског, примљене су и многе лексеме из грчког, арапског и персијског). Неки од германизама јесу: *брёнза* и *брёнзат[и]*, *забрёнзат[и]*, *вàг"јér*, *гриф*, *зàшлáјфат[и]*, *лигуре*, *плàтóн*, *цёлт*, *цùпáнта*, *шлàјф*, *шлàјфат[и]*, *шпáга*, *штàјер-вáга*, *шпáнат[и]*, *штёл*, *штèц"ло*, *штолна*, *штрáњга*. Неки од турцизама јесу: *àлка*, *буkàгије*, *дàзгàн*, *кàнција*, *канцијàт[и]*, *кàпак*, *кòлàн*, *мàмуза*, *мùтàп*, *сàндук*, *тимáр"т[и]*, *ùлàр*, *чёмбер*.

Користећи се критеријумом диференцијалности према *Речнику српскохрватског књижевног и народног језика* (САНУ, књ. 1–18) и *Речнику српскохрватског књижевног језика* (Матица српска, књ. 1–6), издвајамо ријечи које нису забиљежене у тим рјечницима: *гéндер*, *зàшлáјфат[и]*, *киф*, *кùзб*, *лéђњак*, *плàтóн*, *потрбушњак*, *почàрма*, *рàшпрањга*, *тàшиń"ца*, *ùбрёнзат[и]*, *цùпáнта*, *шàруга*, *шлàјф*, *штёл* и *штèц"ло*. Наводимо и ријечи које постоје у овим рјечницима, али са друкчијим значењем: *кàпак*, *пòдвоз*, *покрòвац*, *пòл"ца*, *пòтега*, *пòштетањ*, *праçјéп*, *приùза*, *пùж* // *спùж*, *пùза*, *пùшка*, *сàндук*, *стрàн"ца*, *чёмбер*, *чíв"ја* (в. значење под 2.), *шлàјфат[и]* и *штолна*. Лексему *áрањ* ови рјечници биљеже само у облику множине и са другом семантиком (в. РСАНУ I: 170 и РМС I: 98). Лексема *кràка* овим рјечницима је позната са друкчијим морфолошким ликом (в. РСАНУ X: 410 и РМС III: 32).

## РЈЕЧНИК

**àлка ж 'карика'.** – Прèкијла се àлка на лáнцу.

**âм áма м (мн. áмов")** 'дио коњске опреме који служи за вучу'. – Донèс" áмове, ðòу да ўпрéгнём кðње!

**áрањ áрња м (мн. áрњев")** 'метална или дрвена шипка на коју се ставља церада на колима, тракторима и сл.' – Набáц" церáду на тâј дèснîй áрањ!

бýсаге бýсáгá ж мн. 'двеструка торба која се обично пребаци преко седла или самара (или се носи о рамену)'. – Скýн" бýсаге с кðња!

бýч бýча м 'направа од упреденог канапа или коже, причвршћена на држак, која служи за шибање, тјерање стоке и сл., канџија'. – Зар бýчом на брата?

брéнза ж' кочница на запрежним колима'. – Брéнзом се кóчí.

брéнзат[и] -ам несвр. 'кочити брэнзом (в.)'. – Бржé брéнзай, одошмо у jáрак!

букаѓије -йá ж мн. 'окови за ноге што се стављају коњу на паши да не одлута'. – Нéће далёко с букадијама.

вàг"јéр -éra м 'дрвена полууга за коју се коњи прежу' (уп. јармац):

вëлкï ~ 'дуже дрво преко кракова и руде, јармац'; мâлï вагјéр" 'два краћа дрвета везана за јармац'. – Вëлкï вàг"јéр неко зðвë и јàрмац, а зà њега се кàчë мâлï вагјéр".

вïгањ вïгња м 'ковачница'. – Јмал" смо и вïгањ у àвлиji. Па тô је ... кòвáчиn"ца.

вïнта ж 'механизам за кочење запрежних кола'. – Вïнтом завïнташ кòла.

вïнтат[и] -ам несвр. 'кочити кола винтом'. – Вïнтај већ једнóч!

вòз вòза м (мн. вòзов") 'товар на запрежним колима, трактору и сл. (као мјера)'. – Дòвезò сам вòз дрвá.

гêндер м 'сигурносна копча на ланцу која спречава његово увртање'.

– Да нéма гêнdera на лáнцу, пàс би се удаv"јò.

глàвчина// глàвчина ж 'дио точка (у који улазе палци и осовина кола)' (уп. трупина). – У средини тòчка је глàвчина ил трùпна, јстò т" је тô. – У глàвчину ўлазë пàоц".

гryф грифа м 'испуцчена метална плочица на предњим крајевима потковице'. – На поòкови ѹмајú двâ грифа.

гùма ж 'спољашњи, вањски омотач на точковима возила'. – Пùкла м"

јé гùма на колма.

двòкол"ца ж 'кола, кочија на два точка'. – Двòколце су кòла на двâ котача.

дизгýни м мн. 'поводац, кaiш причвршћен за жвале коња, који кочијаш држи у рукама кад управља коњима, кајаси'. – Дизгýне мôрâш чврсто држат да т" се нè отмуу кòњи.

ћëм ћëма м (мн. ћëмов) 'гвоздена жвала која се ставља коњу у уста, а за коју је с оба краја причвршћена узда'. – Ђëм бûдë кòњу у ўст<sup>и</sup>ма.

забрèзант[и] -äm свр. 'брензама успорити кретање; успорити, укочити'.  
– Забрèнзай кòла!

завìнтат[и] -äm свр. 'винтом успорити кретање запрежних кола; зауставити'. – Завìнто сам до крàја.

зàвòрањ -рња м 'спојни клин на плугу или колима'. – Зàвòрањ тûрîш у тû рùп<sup>и</sup>цу и он чврсто држай.

зàпаоч<sup>и</sup>т[и] -äm свр. 'закочити точак запрежних кола везујући ланцем облогу (в.) између паоца за срчаницу'. – Зàпаоч<sup>и</sup> тòчак!

зâпрега ж 'олови или коњи запрегнути у кола'. – Нè мош прòх. На путу је зâпрега.

зâпрежнàй -ä -ô' који се односи на запрегу'. – Јдû зâпрежнàй кòла нìс пûт.

зàшлajфат[и] -äm свр. 'закочити'. – Зàшлajфај кòла, одошмо нàз брдо! зðбн<sup>и</sup>ца ж 'торба из које се даје коњу зоб'. – Стàв<sup>и</sup> шàку зðби у зðбн<sup>и</sup>цу!

исканцијат[и] -äm свр. 'изударати кога канцијом'. – Кад те jâ исканцијàм!

испрéгнут[и] ѹспрèгнëм (р. прид. ѹспрèгò, ѹспрèгла) свр. 'одријешити, ослободити из запреге коње, волове и сл.'. – Испрéгн<sup>и</sup> кòње!

истимáр<sup>и</sup>т[и] -ämäräm свр. 'очистити чешагијом (коња)'. – Нíсте истимáрли кòње.

јáрам -рма м 'дрвена направа у коју се презу волови кад што вуку'.

– Па, прије, земља се обрађивала ... мòди су ѹмал<sup>и</sup>, таkò да кâжëм, вòлове. И онај jáрам, знàш, ѹ тò.

јàрмац -àца м 'дуже дрво преко кракова и руде, велики вагијер'. – В. вагијер.

јáрмит[и] jârmäm несвр. 'стављати (воловима) járam'. – Мìлан jârmäj вòлове.

кајác<sup>и</sup> м мн. в. дизгини. – Почàрма шпàнà кòња кад вúчеш кајáсе.

кáјла ж в. клин. – Стàв<sup>и</sup> кâјлу ў тâj òтвор!

кàнција ж 'дуга танка узица или ремен причвршћен на држаче, канџилиште којим се гоне животиње, бич'. – Шїбà кòња кàнцијом.

канцијат[и] -āм несвр. 'ударати кога канцијом', гл. им. -āње. – Шта канцијаш том каницијом?

канцијлиште с 'држаље канције (обично од смрековог прута)'. – Рука му побједла кдолик је стисноб канцијлиште.

капак капка м (мн. капци") 'даска која се налази на предњем и задњем дијелу колског сандука'. – На кдолма јмају две капке, углаве се између кифоба.

кићанка ж 'кита, реса од памучних, вунених или свилених конаца која служи као украс на капи, канцији, коњској орми и сл.'. – На вр капе кићанка.

киф кифа м 'дрвени колац који је учвршћен у пошетањ; на запрежним колима постоје четири кифа и на њих се поставља колски сандук'. – Киф је као колац и углављује се у пошетањ.

клин м 'већи или мањи комад дрвета, гвожђа, заоштрен с једнога краја, који се употребљава у разне сврхе (за вјешање чега; да споји, причврсти дијелове кола и опреме и сл.)'.

кдола кола с 1. 'општи назив за превозно средство које вуку коњи или волови'; воловска ~ 'превозно средство, кола која вуку волови'; запрежна ~ 'превозно средство, кола која вуку коњи или волови'; коњска ~ 'превозно средство које вуку коњи'. – Му погледашмо, а он сиб ју кола. 2. 'количина робе коју могу кола понијети'. – Дотјеро м је кола дрва.

кдолани м 'појас који држи седло и самар чврсто уз коња'. – Стегн тај колани!

кдолара ж 'просторија за смјештај кола'. – У колару бјуду кола.

колица ж пл. т. 1. 'мања направа са једним точком и двије ручке за гурање, која служи за превоз разног материјала'. – Метн дрва у колицу и гурат. 2. дем. од кола. – Овако колица мјогу да јду и педест на сат.

кноп м 'конопац, у же'. – Овако колоп је прекратак.

корпа ж 'направа сплетена од прућа или жице која се ставља псима или воловима на њушку'. – Неможе те јест, јма корпу.

котач -ача м 'точак'. – Поломјо се котач на колицма.

крака ж (обично у мн.) 'дрвена гредица; у предњем штелу запрежних кола налазе се двије и учвршћене су за руду, а у задњем штелу двије и учвршћене су за срчаницу'. – Краке су учвршћене за руду и срчаницу.

крива ж 'предњи дио саоница (које вуку коњи или волови), савијеног, искривљеног облика'. – На саџама јмају двје криве.

кузов кузова ж 'дио ама који је причвршћен за трећи (посљедњи) касиш и штити коња да га ланац не жуља'. – Да нема кузова, ланац би жуљо коња.

лáнац лáнца м 'низ металних карика, продјенутих једна кроз другу (за везивање, причвршћивање и сл.)' – Отрѓо се с лánца.

лéђињáк м 'каиш који иде по средини коњских лéђа'. – Лéђињáк и потрбушњáк оправш Ѯ кoњa, лéђињáк преко лéђa, а потрбушњáк преко стóмáка.

лýгуре лýгурá ж мн. в. санке. – Спùстjо сам се лýгурама свё до потока.

л"јéвча ж 'крива, угнута полуга с ослонцем на осовини са предње стране колског точка, која подупире бочне странице колског сандука'.

– Л"јéвча се наслања на тòчак и на стрàнцу од кóлa.

лóтре ж мн. 'бочна ограда на запрежним колима у облику љестава'.

– Кад скýнëмо стрàнце и стàвимо лóтре на кола, лákшë вòзимо с"јено.

мàмуза ж 'оструга'. – Мàмузом пòхерá кoњa да бржë јúрì.

мáчак мачка м 'гредица причвршћена на срчаницу; када кола стану на узбрдици, мачак се забоде у земљу те се кола не могу вратити уназад'. – Када врòвци вòзë кòла ћèстом, чўјë се тàк-тàк-тàк. То лùпa мачак.

мùтап -áпа м 'коњски покровац'. – Скýнò је мùтап с кoњa и стàв"јò прекò себе.

ðблога ж 'наплатак (на точку)'. – Пálц" се стàвљајú у ðблогу.

оглàв"на ж 'дио опреме који се ставља коњу око главе и омогућава управљање животињом'. – Оглàв"на се стàвí кoњu око глáвë.

огрл"ца ж 'дио ама који стоји коњу око врата'. – Огрлца јmá кàиш, и лáнац се стàвља, који се наatakñ на рúду.

брма ж 'коњска опрема; сав прибор за запрезање теглеће марве'. – Кад сам кúп"јò кoњe, кúп"јò сам и нòвù брму.

осòв"на ж 'дио кола, најчешће дугуљастог цилиндричног облика, који служи као ослонац обртних дијелова (точкова, полуга и др.) који се окрећу или клате око њега'. – Осòв"на се окрећe у рукáвцу.

отимáр"т[и] отìмáрим свр. 'очистити (коња) чешагијом, четком'.

– Кoњa очистим, отìмáрим чешàг"јòм.

ðтпаоч"т[и] -йм свр. 'оточити точак на колима'. – Отпаоч" тòчак!

пàлац пàоца м (мн. пàоц", пàлцев", пàлц") 'полуга која на точку спаја облогу са главчином'. – Рàнијë гòдинá бýло је, прије трјест гòдинá, жèљезни тòчкови, мислим дрвени пàлцев".

пàоц" м мн. в. палац.

**пෂоч<sup>и</sup>т[и]** -йм несвр. 'кочити точак везујући ланцем облогу између паоца за срчаницу', гл. им. -ење. – Баш кад сам ћео пෂоч<sup>и</sup>т<sup>и</sup> точак, коњи повукошће.

**платоn м** 'дашчани под који је шири од пода у колском сандуку и на којем се превози терет у равничарским предјелима'. – Платоn је шири, на њем мош повест<sup>и</sup> вишће с<sup>и</sup>'јена ак вдзиш по равном и нене ѹспаст<sup>и</sup>.

**плетењак -њака м** 'дуга, танка узица или ремен причвршћен на држаље оплетено од врбовог прућа, којим се гоне животиње'. – Ударо га је плетењаком док није изнемого.

**пòводац пòводаца м** 'уже којим се води коњ, крава и сл.'. – Уватиш за пòводац и вдзиш коња на пој<sup>и</sup>ло.

**пòд пòда м** 'доња површина на сандуку запрежних кола'. – В. сандук.

**пòдвоз м** 'дрвени стубац који се куком качи за запрегу, а на њему се вуче сијено'. – Кад пòкупимо у пластове, ћнд<sup>и</sup> с коњ<sup>и</sup>ма привучемо на пòдвозу ... таамо ће ћемо трпнат<sup>и</sup> око стож<sup>и</sup>нене и стрпамо.

**покрывац -овца м** 'коњски покривац'. – Неко је скин<sup>и</sup> покрывац с коња.

**пòл<sup>и</sup>ца ж** 'дио запрежних кола на којем лежи пошетањ'. – Пòлца је дрвен<sup>и</sup> грèд<sup>и</sup>ца на којој лежи пòшетањ.

**пòтега ж** 'ланац који повезује ам и вагијере'. – Прикач<sup>и</sup> пòтегу на ваг<sup>и</sup>јер!

**поткиват[и] пòткивам** несвр. и уч. према потковати, гл. им. -ање.– Први пут сам поткивоб<sup>и</sup> коња јесенас.

**пòткова ж** 'савијена полуокружна плоча од гвожђа која се прикује запрежној стоци ради заштите од повреда и клизања'. – Пòткова јма два грифа и штолну.

**поткòвати[и] пòткујем** свр. 'приковати, прикуцати поткову'. – Кад коњ изгуби пòтков<sup>и</sup>цу, мораш га поткòват<sup>и</sup>.

**пòтков<sup>и</sup>ца ж** в. поткова. – В. потковати.

**потрбушњак м** 'каиш постављен испод трбуха коња'. – В. леђњак.

**почарма ж** 'ланчић који се веже за ћем; ставља се испод доње вилице коња'. – В. кајаси.

**пòшетањ -тиња м** 'покретна дрвена гредица у предњем штелу кола, која омогућава окретање кола лијево и десно'. – Да нема пòшетња, кола би йшли само прањо.

**прàпорац -брца м** (обично у мн.) 'шупља метална лоптица са металном куглицом унутра која при потресању звецка (обично се налази на коњској орми). – Неко стави прàпорце на брму да звёцкају.

**прапорчић м** дем. од прапорац.

**пràц"јéп м** 'руда на воловским колима'. – Прàц"јéп је дрùкчији од рùдë, јер он Ѯмá двå крåка, рàчвå се.

**прèсука ж** 'дио који повезује працијеп (в.) са саницама у које се упрежу волови'. – Прèсука држí прàц"јéп за сáнце.

**прёчка ж** 'једна од попречних дашчица на љествама, понекад и округлог облика'. – Слòм"ла се прёчка на лóтрама.

**приуза ж** 'конопац, у же које се веже стоци око врата'. – Ўзмëмо вòла за приузу, на пијац, ѝ јá прèдам вòла.

**пршњак м** 'каиш, ремен као дио ама (в.) што се ставља коњу преко прсиј'. – За пршњак се кàчë и лёђњак и потрбушњак.

**пùж м в.** спуж. – Пùж је гòзденà àлка која Ѯмá ðблик крùга, пùжа.

**пùза ж** 'дрво у облику мање гредице које стоји попријеко у колима испод срчанице, причвршћено на задње дијелове крака, и држи руду у одређеној висини, да не би падала долje'. – Пùза држí рùду да нè паднë.

**пùшка ж** 'шупља цијев, набијена у главчину точка, а у којој лежи рукавац'. – Жёльезнà (кола) с" Ѯмали пùшке звànë, па с" морало мàзат" кòломàзом.

**рàшпràњга ж** 'жељезни оков који ојачава крак на запрежним колима'.

– Кràц" су од дрвета и да б" Ѯ[х] Ѯјачàл", стàвимо рàшпràњге.

**рùда ж** 'мотка, полууглављена у предњу осовину кола, уз коју се прежу коњи'. – Рùда је од дрвета, ал је Ѯјачàна гòжђем, и на ънù су причвршћене кràке.

**рукáвац -вица м** 'дио главчине точка у којем се окреће осовина'. – Рукáвац лèжí у пùшки, у трùп"ни тòчка.

**сàмàр -áра м** 'дрвена направа слична седлу, која се ставља на леђа коњу'. – Е, тò се мèтàло на кòња, на сàмàр.

**сàндук м** 'дио запрежних кола'. – Сàндук се сáстојí од пòда, двјије стрàнџе и двå кàпка.

**сàндуч"на ж** аугм. од сандук. – Ў онòј сàндуч"ни мòш превòз"т" шта ѩш.

**сáн"це сáнѝцà ж** мн. 'санке, саонице'. – У сáн"це су се упрéзал" вòлов" ил кòњ".

**сàнке ж** мн. 'саонице'. – Ўпрèгò сам кòње у сàнке.

**сáпон м в.** сапонац. – Морò сам пребац"т" сáпон на другù рёп"цу. Стёзò га кàиш.

**сáпонац сáпònца м** 'метална направа (разних облика с куком на једном крају) која служи за закопчавање, копча'. – Изгùб"јò сам сáпонац с кàиша.

сèдло с 'направа од дрвета или коже која се причвршћује коњу на леђа и служи као сједиште за јахача'. – Кад ђе јахат" кòња, онда стаје сèдло.

слàчник м 'гвоздени клин углављен у пошетањ, повезује срчаницу са предњим штелом'. – Слàчник је клин који учвршћује срчаницу за пошетањ.

спùж м 'гвоздена алка на малом вагијеру за коју се каче потега или штрањга за вучу запрежних кола'. – За спùж се закачи пòтега или штрањга кад јупрежемо кòње ў кола.

срчàн"ца ж 'узано дрво које везује предњу и стражњу осовину кола'.

– Јмају ... срчàнце што повезује задњи штел и први.

стрàн"ца ж 'бочна даска у запрежним колима'. – В. лотре.

стрùњ"ца ж 'торба од козје кострети'. – У стрùњци је дàвана зоб кòњ"ма.

тàчке тàчака ж мн. 'ручна колица с једним точком'. – Тòвар"јо сам дрва ў тачке и вòз"јо у подрум.

тàшиń"ца ж 'гвоздени оков на средини вагијера'. – Тàшиńца је гðжје на средин" ваг"јера.

тèљиг// тèљуг м (мн. -зи). 1. 'савијено дрво у облику обруча које се ставља стоци (обично овцама) око врата да на њему виси звоно'. – Стај"јо сам тèљиг на ћвцу. – Сав"је се дрво и нàправи тèљуг. 2. 'такав мало дебљи дрвени обруч који се ставља воловима око врата и спаја са јармом'. – Кад се јарме вòлов", стаје им се тèљиз".

тимáр"т[и] тìмáрим несвр. 'чистити (коња) чешагијом, четком', гл. им. -ење. – Чешаг"јом тìмáрим кòња.

тòчак -чка м 'дио кружног облика на којем је колска конструкција и који омогућава да се кола крећу са мање отпора'. – А вâмо кàсније, изашла су гùмена кòла, гùмени тòчкови, и мнòго је напрèдније.

трùп"на ж в. главчина. – У трùп"ну је набијена пùшка.

ùбрéнзат[и] јубрензам свр. 'закочити кола брензом'. – Јубрензо сам кòла.

ùлár -áра м 'конопац око коњске главе, за чији крај се коњ води или се њим везује'. – Повед" кòња за јулár!

упàоч"т[и] -им свр. 'укочити точак везујући ланцем облогу између паоца за срчаницу'. – Тòчак се не ђокреће зато што с" га упàоч"јо.

упрèгнут[и] јупрèгнëм свр. 'везати коња уз руду или вола у јарам'. – Раде је ђашо да јупрèгнë кòње.

упрёзат[и] ўпрёжём несвр. и уч. према упрегнути, гл. им. -ање.  
– Ўпрёжём кðоње тàкò што ѫ[х] вёжём уз рýду и зà кола.

**фèњер// вèњер** м (Г мн. фèњेरá// вèњеरá) 'свјетилька са затвореним цилиндром, може се носити у руци'. – Кад нöћу вёзимо кòла, стàвимо фèњер позáд", да нас нёко не ўдарй.

фијáкер м 'лака отворена кола'. – В. штајер-вага.

**цёлт** м 'шаторско платно'. – Цёлт је непромочив, па мёш с нýм прёкrt" нёшто да нè киснë.

**церáда** ж 'непромочиво платно за покривање кола, вагона и сл. (уп. целт)'. – Пòтргò је вјётар церáду с кôлò.

**цùпанти** ж мн. 'гвоздени оков који повезује корицу, полицу и краке са осовином на запрежним колима'. – Ове гвòзденé шíпке које свë тò повèзујù су цùпанти.

**чàвò** чâвла м 'метални или дрвени ексер'. – Пробóш"јò сам гùму на чàвò.

чёзе ж мн. 'лака кола на два точка'. – Ўпрёгò сам кðоње у чёзе.

**чёмбер** м 'оков на главчини точка'. – Чёмбер је гòжђе које бùдë на глàвчини.

**чешàг"ја** ж 'метално оруђе с назубљеним гребенима којима се струже осушено блато и прљавштина с коже и длаке крупне стоке (обично коња и говеда)'. – В. тимарити.

чìв"ја ж 1.'дрвени или гвоздени клин који држи точак на осовини'.

– Чìв"ја се углáвï у осòв"ну. 2.'ексер без главе, тј. проширења на врху'.

– Јспала је чìв"ја из глàвчинë.

**шàруга** ж 'предњи и задњи дио (самосталан) на запрежним колима, који је привезан ланцима за лотре (бочне странице)'. – За лòтре се зàкачë, лáнцом, шàруге.

**шíња** ж (Г мн. шíњä) 'гвозден обруч којим се стежу и држе палци на точку'. – Шíњòм жёльезнòм ѩковано и тàкò се слúж"ли.

**шлàјф** м 'кочница на запрежним колима'. – Шлàјф је позáд", нà колма, ко нёкà рùч"ца која се ѩкрéћë.

**шлàјфат[и]** -ам несвр.'кочити'. – Шлàјфò сам што сам бржë мёгò, ал нýсам стїгò зàкòч"т".

шпāнат[и] -āм несвр. 'затезати, напињати'. – Почāрма шпāнā кōња кад вúчеш кајáсе.

штāјер-вáга ж 'лака, свечана, отворена кола'. – Фијáкер, ѡмō је, нёкā кôла која с' звâна штāјер-вáга. Па, тô с' у вíду ко фијáкер, ал није. Мàло... лàганā нёкā.

штèл штèла м 'дио запрежних кола који омогућава управљање': првî // прёдњî ~ 'предњи дио кола, у којем се налазе: пошетањ, полица, корица, руда, краке, осовина и точкови'; задњî ~ 'задњи дио кола, у којем се налазе: полица, корица, срчаница, краке, осовина и точкови'. – Онда срчанце што повèзује задњî штèл и првî.

штèц"ло с 'гвоздени навлакач на осовину точка'. – На штèц"ло се стâвља л"јевча и чив"јом ѡчврстî за осов"ну кôлâ.

штóлна ж 'испућена метална плочица на лучном дијелу потковице'.

– В. поткова.

штрâњга ж 'уже, конопац'. – В. спуж.

## ЛИТЕРАТУРА

**Брозовић и Ивић 1988:** Д. Брозовић и П. Ивић, *Језик српскохрватски / хрватскосрпски, хрватски или српски*, Извадак из II издања Енциклопедије Југославије, Загреб; 1988.

**Вуковић, Бошњаковић, Недељков 1984:** Гордана Вуковић, Жарко Бошњаковић, Љиљана Недељков, *Војвођанска коларска терминологија*, Нови Сад, 1984.

**PMC:** Речник српскохрватског књижевног језика, књ. 1–3, Нови Сад – Загреб, МС–МХ, 1967–1969, књ. 4–6, Нови Сад, МС, 1971–1976.

**РСАНУ:** Речник српскохрватског књижевног и народног језика, књ. 1–18, Београд, САНУ–ИСЈ, 1959–2010.

**Скок:** Skok P., Etimologiski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika, I–IV, Zagreb, 1971–1974.

R é s u m é  
Biljana Savić

## DE LA TERMINOLOGIE DE CHARRIAGE DE VELIKI BLAŠKO PRÈS DE BANJALUKA

Ce travail représente le dictionnaire des lexèmes du domaine de la terminologie de charriage enregistrés dans le parler de Veliki Blaško près de Banjaluka. Le but de ce travail est que des lexèmes qui caractérisent ce groupe lexique soient notés et gardés de l'oubli. Le fond lexique enregistré est comparé à la terminologie de charriage de Voïvodine du point de vue lexico-syntactique.